

Kilikya Ermenileri 2 Kale, 2 Sülale

Doç. Dr. Hasan BUYRUK

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

AKADEMİSYEN
KITABEVI

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-145-2

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Kilikya Ermenileri
2 Kale, 2 Sülale

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yazar

Doç. Dr. Hasan BUYRUK

Yayıncı Sertifika No:

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık
ANKARA/2018

DOI

10.37609/akya.1542

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

*Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com*

www.akademisyen.com

YAZAR HAKKINDA

Doç. Dr. Hasan BUYRUK

1966 yılında Iğdır'ın Tuzluca İlçesi Kamışlı Köyü'nde doğdu. İlk orta ve lise öğrenimini Iğdır'da tamamlayıp, 1985 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde başladığı Sanat Tarihi eğitimini. 1989 yılında tamamladı. Iğdır Lisesi'nde Sanat Tarihi öğretmenliği yanında, çeşitli devlet kuruluşlarında görev yaptı.

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2000 yılında başladığı Yüksek Lisans (Master) eğitimini 2002 yılında tamamlayarak hazırladığı Iğdır ve Çevresinde Tarihi-Kültürel Kalıntılar tezi ile Bilim Uzmanı unvanı aldı. 2008 yılında aynı enstitüde başladığı Doktora eğitimini 2011 yılında tamamlayarak, hazırladığı Sis'i (Kozan) Akdeniz'den Kapadokya'ya Bağlayan Kervan Yolu Kaleleri tezi ile Doktor unvanı aldı. Ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış makaleleri, Sempozyumlarda sunulmuş bildirileri yanında 2006–2017 yılları arasında yayımlanmış 5 adet kitabı bulunmaktadır.

Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Buyruk, 2013 yılında Yrd. Doç., 2017 yılında Doçent unvanı almıştır. Hasan Buyruk, evli ve bir çocuk babasıdır.

ÖNSÖZ

Kilikya Ermenileri, Kilikya’da yaklaşık 290 yıl yaşamış olan Ermenilerin, bölgeye gelişleri, yerleşmeleri ve bölgedeki tarihleri bakımından bazı önemli gelişmeleri açık ve anlaşılır bir biçimde objektif bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmadır. Kitap, Kilikya Ermenilerinin genel bir değerlendirmesini yapmakla beraber, buraya yerleşmelerine vesile olup ev sahipliği yapan iki kale üzerine odaklanmaktadır. Şüphesiz ki kitap, Ermenilerin ve tüm kalelerin tarihini ve gelişimini sergilemez. Özellikle de topyekün bir aşırı basitleştirmeye gitmeden Kilikya Ermenilerinin kültürü, inançları, sosyal ya da ekonomik ilişkileri dönemin kronik örnekleri ile öz olarak belirtilmeye çalışılmıştır.

Ortaçağ’dan itibaren Kilikya’nın siyasi ve askeri tahkimatına yönelik konularda katkı sağlayacağına inandığımız çalışmanın giriş kısmında, Kilikya’nın coğrafi konumu, geçitleri, yerleşimleri, buraları koruyan kaleleri, limanları, Ermenilerin bölgeye gelişleri ve adapte olmaları seyyahlar ve dönem kaynakları esas alınarak kısaca anlatılmaya çalışılmıştır. Tarihçe kısmında Kilikya Bölgesi’nin Roma-Bizans dönemi üzerinde durulmuş, Bizans’ın bölgedeki Pers ve Müslüman Araplarla yaptığı mücadelelere de yer verilmiştir. Yine tarihçe kısmında Ermenilerin bölgeye gelişleri, yerleşme çabaları ve Bizans’la olan mücadeleleri ele alınmıştır. Kilikya Bölgesi’nde ortaya çıkan bu Ermeni Baronluğu’nun, prensliğe ve vasal devlete dönüşmesinde bölgedeki güçler ile ilişkileri, Selçuklular ve Haçlılar zamanındaki durumları, Moğollarla ilişkileri ve Bizans, Müslüman Araplar ve Memlûklular ile yaptıkları mücadeleler ile Kilikya’daki varlığının sona ermesi bir kronolji dâhilinde ele alınmaya çalışılmıştır.

Ortaçağ’dan itibaren Kilikya’daki kaleler, yerleşme ve bölgeyi savunma açısından önemini koruyarak etkinliklerini artırmıştır. Bilimde ve literatürde bu kaleleri tespit, tanımlama ve

tanıtma çalışmaları farklı yönleriyle de olsa azımsanmayacak sayıda görmek mümkündür. Kilikya Ermenilerinin ilk yerleşim merkezini teşkil eden iki kalenin tanımlanması ve diğer kalelerle değerlendirilmesi aşamasında bu yayınlardan ve hazırladığım, Sis'i (Kozan) Akdeniz'den Kapadokya'ya Bağlayan Kervan Yolu Kaleleri Doktora tezimden yararlanılmıştır. Kaleler, coğrafi konumları yanında genel tanımlamalarla tanıtılmalarının yanında plan özellikleri başlığı altında kısım kısım, oda oda oldukça detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Bu tanıtımlar çizim ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Değerlendirme kısmında her kale ayrı ayrı kendi içinde ve Kilikya'daki diğer kalelerle karşılaştırılarak ele alınmaya çalışılmıştır. Böylelikle tarihçe kısmıyla kalelerin geçirdikleri evreler takip edilirken tanımlamayla da günümüzdeki durumlarına ışık tutulmuştur.

Sonuç olarak bu eserin ortaya çıkmasında katkıda bulunanlara; başta çizimleri sağlayan ve kullanmamıza izin veren Bora IŞIK, Adem YILDIZ'a (Feke Kalesi), Serkan ve Gonca ASLAN çiftine (Namrun Kalesi) Bölüm başkanımız Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN'a, İngilizce metinlerde yardımlarını esirgemeyen Öğretim Görevlisi İbrahim KOÇ ve Doç. Dr. Erdinç PARLAK'a, metni okuyup önerilerde bulunan Doç. Dr. Şerife TALİ'ye, Adana'daki çalışmalarımızda bizi misafir eden Güler DEMİRER'e, Alper DEMİRER, eşi Meral ve Oğlu M. Kemal DEMİRER'e, daima yanımda olan eşim Dr. Emine Anıl BUYRUK ve moral kaynağı oğlum Ata BUYRUK'a. son olarak da bu eserin sizlere ulaşmasını sağlayan Akademisyen Kitapevine teşekkür etmek istiyorum.

ORDU

EYLÜL 2018

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında	iii
Önsöz	v
Giriş.....	1
Tarihçe	15
Feke (Vahga) Kalesi	43
Coğrafi Konum	43
Kalenin Konumu ve Yakın Çevresi	44
Genel Tanım	46
Plan Özellikleri.....	51
Namrun (LAMPRON) Kalesi.....	87
Coğrafi Konum	87
Kalenin Konumu ve Yakın Çevresi	87
Genel Tanım	88
Plan Özellikleri.....	95
Değerlendirme.....	135
Feke Kalesi	136
Namrun Kalesi	141
Sonuç	147
Bölge Kalelerinden Bazı Örnekler	149
Kaynakça	159

KAYNAKÇA

1. Abül-Faraç Gregory, Abül-Faraç Tarihi, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), C.1, TTK Yayınları, İstanbul 1959.
2. Alishan, Pierre Leonce Marcar, Sissouon ou L' Armeno-Cilicie, Description Geographique et Historique, Venise S. Lazere, 1899.
3. Altuğ, Kerra, "Ermeni-Haçlı İlişkileri" Yeni Türkiye, yıl 20, Sayı 60, Eylül-Aralık 2014 Ankara, ss. 242-246
4. Alptekin, Coşkun, Türkiye Selçuklular, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C.8, Çağ Yayınları, İstanbul 1989.
5. Artun, Erman - Koz, M. Sabri; Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprübaşı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.
6. Ayan Ergin Ayan, "Ermeni-Haçlı İşbirlikleri" Ermeni Araştırmaları, 2007, Sayı 26, Kasım. ss.
7. Ayçiçek Ayşe, "Kilikya Ermeni Baronluğunun Ortaçağ Anadolu Tarihindeki Yeri Üzerine", Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi, S. 1, Mart 2018, ss. 61-82.
8. Bahadır, Gürhan, "Antakya Haçlı Prenslüğü İle Kilikya Ermeni Baronluğu Arasındaki İlişkiler (1098-1130)", Tarihte Adana ve Çukurova C.I, Adana 2016, ss.403-419.
9. Bahadır, Gürhan, Antakya Haçlı Prenslüğü, Hatay 2013.
10. Buyruk, Hasan, Sis'i(Kozan) Akdeniz'den Kapadokya'ya Bağlayan Kerivan Yolu Kaleleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum. 2011
11. Büchner, V.F, "SİS" İ.A. C.8, M.E. B. Yayınları, İstanbul 1971.
12. Burges, Walter Dean, The Isaurians in the Fifth Century, University of Wisconsin 1990.
13. Brown, Peter, Geç Antik Çağ'da Roma ve Bizans Dünyası, (Çev. Turhan Kaçar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000.
14. Cahen, Claude, Osmanlılardan Önce Anadolu, (Çev. Erol Üyepazarcı),Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 2008
15. Canard, Marius, "Cilicia" İ.A. C.I, M.E. B. Yayınları, İstanbul 1971.
16. Çakar, Enver, XVI. Yüzyılda Haleb Sancığı (1516-1566), Fırat Üniversitesi Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ 2003.
17. Dagron, Gilbert et Feissel, Inscription de Cilicie, Paris 1987.
18. Darkot, Besim, "Sis", İ.A., C. 10. M.E. B. Yayınları, İstanbul 1979.
19. Dedeyan, Gerard ,Ermeni Halkının Tarihi, Historia-Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2015.
20. Dunbar J. G. and Boal W. W. M., "The Castle of Vahga" Anatolian Studies, Vol. 14 (1964), ss. 175-184

21. Ener, Kasım, Adana Tarihine ve Tarımına Dair Araştırmalar, Türksözü Matbaası, Adana 1961.
22. Ener, Kasım, Tarih Boyunca Adana Ovasına bir bakış, Berksoy Matbaası, İstanbul 1961
23. Ener, Kasım, Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi, M.E.B.Yayımları, İstanbul 1979.
24. Çambel Halet– Günay Reha – Sabuncu (Toydemir) Ayyüz, Kumkale Toros Eteklerinde Bir Haçlı Kalesi, Ege Yay., İstanbul 2007.
25. Çamurdan, A.Cevdet, Kozan'ı Tanıyalım, Önder Matbaası, Ankara 1973.
26. Edwards, Robert W, The Fortifications of Armenian Clicia, Washington 1987.
27. Ersan, Mehmet, Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler, TTK. Yay, Ankara 2007, s. 108.
28. Fedden, Robin and Thomson, Jhon, Crusader Castles, Londra 1957.
29. Gökhan İlyas, "XIV. Yüzyıllarda Kilikya Ermeni Prensiği ve Memluklarla İlişkiler (1300-1374)", Ermeni Araştırmaları 2. Türkiye Kongresi Bildirileri, c. 1, Ankara:Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2007, ss. 29-43.
30. Gökhan, İlyas, "Türkiye Selçukuları İle Kilikya Ermenileri Arasındaki İlişkiler" Tarihte Türkler ve Ermeniler, C. III, TTK. Yay, Ankara 2014, ss. 1-36.
31. Gökhan İlyas, "Türkiye Selçukluları Zamanında Maraş Uç Beyliği (1071-1258) Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Ocak 2016, ss. 115-173.
32. Gündoğdu, Hamza, Dulkadirli Beyliği Mimarisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.
33. Halaçoğlu, Yusuf, Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Sis (Kozan) Sancağı", İ.Ü Ed. Fak. TD XXXII, Mart-1979.
34. Hançer, Elmon, "12. ve13. Yüzyıllarda Kilikya Minyatür Okulu ve Çevre Kültürlerle İlişkileri", Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul 2007. ss. 28-35.
35. Hellenkemper, Hansgerd, Burgen Der Kreuzritterzeit in der Grafschaft Edessa Und im Königreich Kleinarmenien, Rudolf Habelth Verlag GMBH, Bonn 1976.
36. Hild, Frederich-Hellenkemper, Hansgerd, Tabula Imperii Byzantine 5 Kilikien und Isaurien Teil 1 Wien, 1990.
37. Hill, Seton, Early Byzantine and oman Monographs vol.1, Variorum 1996.
38. Honigmann, Ernst, "Misis", İ.A., C. 8. M.E.B.Yayımları, İstanbul 1971.
39. Kalloshyn, Kevork, "Selçuklular ve Ermeniler Kilikya Ermeni Krallığının Doğuşu ve Çöküşü", Yeni Türkiye, yıl 20, Sayı 60, Eylül-Aralık 2014 Ankara, ss. 223-229.
40. Kaşgarlı, Mehlika, Aktok, Kilikya Tabi Ermeni Baronluğu Tarihi, Ankara 1990.

41. Kihitir, Tuğrul, Anadolu'da Bizans, Haçlılar, Selçuklular, İstanbul 2017.
42. Korykoslu Hayton, Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı, (Çev. Altay Tayfun Özcan), İstanbul 2015.
43. Kurt, Yılmaz, "Ramazanoğulları Beyliği" Yeni Türkiye Yay, Ankara, 2002, VI, 812
44. Kurt, Yılmaz, Çukurova Tarihinin Kaynakları IV Adana Evkaf Defteri, TTK. Yayınları, Ankara 2000.
45. Kürkçiyân, Vahag, "Kozan'ın Fethi ve Son Kral Leon'un Hikâyesi" (Çev. Y. Necat Yayıcıoğlu) Kozan Sevdası, Sayı 5, Ekrem Ofset, Adana 2008, 24-27.
46. Langlois, Victor, "Lampron-Les Ruines de Lampron en Cilicie", Reue de L'orient, de L' Algerie et des colonies (Paris) 12, 1860.
47. Langlois, Victor, Voyage Dans la Cilicie et Dans Les Montagnes Du Taurus Execute Pendant Les Annees 1852-1853, Paris 1861.
48. Merçil, Erdoğan, "Türkiye Selçukluları", Türkler Ansiklopedisi, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
49. Molin, Kristian, Unknown Crusader Castles, Humbedon&London, New York-London 2001.
50. Neuman, Karl Frederic, Vahram's Chronicle of The Armenian Kingdom in Clicia During The Time of The Crusades, Nabu Press, 2017.
51. Norwich, John, Julius, Bizans C. III. Gerileme ve Çöküş Dönemi MS. 1082-1453, (Çev. Selen Hırçın Siegel), İstanbul 2013
52. Ostrogorsky, Georgy, Bizans Devleti Tarihi, (Çev. Fikret Işıltan), TTK. Yayınları, Ankara 1999.
53. Öztuna, Yılmaz, Türk Tarihinden Yapraklar, Milli Eğitim Yayınları 1000 Temel Eser 11, İstanbul 1969.
54. Ramsay, William. M., Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, (Çev. Mihri Pektaş), M.E.B. Yayınları, İstanbul 1961.
55. Robinson F.C.R. and Hughes P.C., "Lampron: Castle of Armenian Cilicia" Anatolian Studies, Vol. 19 (1969), ss. 183-207
56. Runciman, Steven, Haçlı Seferleri Tarihi, C.I, (Çev. Fikret Işıltan), TTK. Yayınları, Ankara 1986.
57. Sander, Oral, Siyasi Tarih İlk Çağ'dan 1918'e, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2008.
58. Sayar, Mustafa, Hamdi, "Zirvedeki Başkent", Kozan Sevdası, 4, (Mayıs 2008), 4-16.
59. Sevgin, Nazmi, Anadolu Kaleleri, Doğu Matbaası Ltd. Ankara 1960.
60. Sevim, Ali - Merçil, Erdoğan, Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilat ve Kültür, TTK Yayınları, Ankara 1995.
61. Sevim, Ali - Yücel, Yaşar, Türkiye Tarihi: Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi, TTK Yayınları, Ankara 1989.

62. Sevim Ali, Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi, TTK Yay., Ankara 2000.
63. Sevim, Ali, Selçuklu Ermeni İlişkileri, TTK Yayınları, Ankara 2002.
64. Stein, Edwards, Histoire du Bas Empire II. De la disparition de l'empire d'occident a la mort de Justinien (476-565), Paris-Brüksel-Asterdam 1949.
65. Texier, Charles, Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, C.I,II, III, (Çev. Ali SUAD), Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları, Ankara 2002
66. Turan, Osman, Selçuklular Devrinde Türkiye Tarihi, Siyasi Tarih Alparslan'dan Osman Gaziye(1071-1318), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2002.
67. Uras Esat, Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, Belge Yayınları, İstanbul 1987.
68. Urfalı Meteos, Vekayiname (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1131-1162) (Çev. Hrant D. Andreasyan), Ankara 1987.
69. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Anadolu Beylikleri, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri, TTK. Yayınları, Ankara 1984.
70. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.2, TTK. Yayınları, Ankara 1995.
71. Ünal, Ahmet – Girginer, Serdar, Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji, Homer Kitabevi, İstanbul 2007.
72. Ünen, Nureddin, "Mısır Kölemenleriyle İlhanlılar Arasındaki Rekabetin Çukurova'ya intikal Eden Safhaları",Görüşler, 6 (54),Adana 1943. ss. 55-57
73. Yayıcıoğlu, Necat, "Kozan Kalesi" Kozan Sevdası, Sayı 5, Ekrem Ofset, Adana 2008. ss. 13-21.
74. Yınanç, Refet, Dulkadir Beyliği, TTK. Yayınları, Ankara 1989.
75. Zimmermann ,H., Das Papsttum im Mittelalter, Stuttgart 1981.